

Ludmiła Stemplewska
Europejska Uczelnia Informatyczno-Ekonomiczna w Warszawie

ANALIZA RÓŻNIC MIĘDZY WYNIKIEM RACHUNKOWYM A PODATKOWYM

Streszczenie

Księgowy wynik finansowy najczęściej różni się od wyniku podatkowego, a co za tym idzie księgowy podatek dochodowy nie jest taki sam jak wysokość bieżącego zobowiązania podatkowego. Wynika to z prawa podatkowego, które inaczej niż prawo bilansowe interpretuje zdarzenia zachodzące w przedsiębiorstwie.

W artykule skoncentrowano się na charakterystyce w szczególności metod ustalania wyniku podatkowego, przedstawieniu określenia przychodów według prawa podatkowego oraz pokazanie różnic trwałych i przejściowych między wynikiem rachunkowym a podatkowym.

Słowa kluczowe: przychód, księgowy wynik finansowy, wynik podatkowy.

Kody JEL: H2, H8

Wstęp

Dotadni wynik finansowy, czyli zysk jest oceniany jako pozytywne zjawisko wynikające z umiejętności efektywnego realizowania zadań w obszarze prowadzonej działalności firmy w okresie miesiąca, kwartału lub roku obrotowego. Wynik finansowy służy do porównania obliczonych wyników z lat poprzednich, jak również służy prognozowaniu przy opracowaniu biznesplanu.

O wielkości zysku decyduje różnica między przychodami a kosztami ich uzyskania, straty i zyski nadzwyczajne oraz obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego. Ważny jest sposób ewidencji kosztów oraz w jakiej postaci został sporządzony rachunek zysków i strat – porównawczej czy kalkulacyjnej.

Szczególną rolę w działalności przedsiębiorstwa, odgrywają przychody, wykazane ze sprzedaży produktów, towarów, materiałów i usług. Są one źródłem dopływu środków pieniężnych do przedsiębiorstwa. To z kolei ma wpływ na wielkość, strukturę produkcji i oferowanych usług. Osiąganie przychodów jest związane z ponoszeniem kosztów, które odzwierciedlają równowartość zużytych środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych, materiałów, usług obcych oraz zaangażowanej pracy ludzkiej.

Osiąganie dodatnich wyników finansowych ma dla przedsiębiorstwa istotne znaczenie i zachęca kierownictwo firmy do realizowania zadań związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą i jej rozwojem.

Ujemny wynik finansowy czyli strata, powoduje redukcję kapitałów własnych. Osiąganie strat przez dłuższy okres najczęściej doprowadza przedsiębiorstwo do upadłości, chyba że firma dostanie nowy zastrzyk finansowy, nowy pomysł wprowadzi nowe technologie itd.

Celem rozważań jest przedstawienie analizy różnic między wynikiem rachunkowym a podatkowym w ujęciu finansowym podmiotów prawnych osiąganych w procesie realizacji działalności gospodarczej.

Księgowy wynik finansowy najczęściej różni się od wyniku podatkowego, a co za tym idzie księgowy podatek dochodowy nie jest taki sam, jak wysokość bieżącego zobowiązania podatkowego. Wynika to z prawa podatkowego, które inaczej niż prawo bilansowe interpretuje zdarzenia zachodzące w przedsiębiorstwie.

W artykule skoncentrowano się w szczególności na charakterystyce metod ustalania wyniku podatkowego, przedstawieniu określenia przychodów według prawa podatkowego oraz pokazanie różnic trwałych i przejściowych pomiędzy wynikiem rachunkowym a podatkowym.

Metody ustalania wyniku podatkowego

Podatek dochodowy od osób prawnych został uregulowany ustawą z dnia 15 lutego 1992 roku o podatku dochodowym od osób prawnych. Przedmiotem opodatkowania, zgodnie z art. 7 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych jest dochód bez względu na rodzaj źródeł przychodu, z jakich dochód ten został osiągnięty. W wypadkach, o których mowa w art. 21 i 22, przedmiotem opodatkowania jest przychód¹.

Dochodem jest, z zastrzeżeniem art. 10 i 11, nadwyżka sumy przychodów nad kosztami ich uzyskania w roku podatkowym. Jeżeli koszty uzyskania przychodów przekroczą sumę przychodów, różnica jest stratą².

Przy ustaleniu dochodu stanowiącego podstawę opodatkowania nie uwzględnia się³:

1. przychodów ze źródeł przychodów położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub za granicą, jeżeli dochody z tych źródeł nie podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym albo są wolne od podatku;
2. przychodów wymienionych w art. 21 i 22, przy czym w przypadku podatników, o których mowa w art. 3 ust. 2, prowadzących działalność poprzez

¹ Art. 7 ust.1 Ustawy o podatku od osób prawnych z 15 lutego 1992 r. nr 74, poz 397.

² Art. 7 ust 2 Ustawy o podatku od osób prawnych z 15 lutego 1992 r. nr 74, poz 397.

³ Art. 7 ust 3 Ustawy o podatku od osób prawnych z 15 lutego 1992 r. nr 74, poz 397.

- położony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zagraniczny zakład uwzględnia się przychody wymienione w art. 21, jeżeli związane są z działalnością zakładu;
3. kosztów uzyskania przychodów, o których mowa w pkt 1 i 2, przy czym w przypadku podatników, o których mowa w art. 3 ust. 2, prowadzących działalność poprzez położony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej zagraniczny zakład uwzględnia się koszty uzyskania przychodów wymienionych w art. 21 jeżeli przychody te zostały uwzględnione przez podatnika przy ustalaniu dochodu przypadającego na zagraniczny zakład;
 4. strat przedsiębiorców przekształcanych, łączonych, przejmowanych lub dzielonych - w razie przekształcenia formy prawnej, łączenia lub podziału przedsiębiorców, z wyjątkiem przekształcenia spółki kapitałowej w inną spółkę kapitałową;
 5. strat przedsiębiorstw państwowych przejmowanych lub nabywanych na podstawie przepisów o komercjalizacji i prywatyzacji.

Przy ustaleniu straty nie uwzględnia się przychodów i kosztów uzyskania przychodów, o której mowa w ust. 3, a w razie przekształcenia formy prawnej, łączenia lub podziału przedsiębiorstw, a także straty – przedsiębiorstw przekształconych, łączonych, przejmowanych lub dzielonych, z wyjątkiem przekształconych spółek kapitałowych w inne spółki kapitałowe. Nie uwzględnia się również strat przedsiębiorstw państwowych przejmowanych lub nabywanych na podstawie przepisów o komercjalizacji i prywatyzacji⁴.

O wysokość straty, o której mowa w ust. 2, poniesionej w roku podatkowym można obniżyć dochód w kolejno po sobie następujących pięciu latach podatkowych, z tym, że wysokość obniżenia w którymkolwiek z tych lat nie może przekroczyć 50% kwoty tej straty.

Schemat 1. Ustalenie podstawy do wyliczenia zobowiązania podatkowego

Przychody podatkowe
– koszty uzyskania przychodu

= dochód/strata podatkowa
– zwolnienia i odliczenia
+ doliczenia

= dochód/strata do opodatkowania 19 %
= podatek
– odliczenia od podatku

= należny podatek

Źródło: Poszwa (2007, s. 32).

⁴ Art. 7, ust. 4, Ustawy o podatku od osób prawnych z 15 lutego 1992 r. nr 74, poz. 397.

Zgodnie z art. 9 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, podatnicy są zobowiązani do prowadzenia ewidencji rachunkowej, zgodnie z odrębnymi przepisami, w sposób zapewniający ustalenie wysokości dochodu/straty, podstawy opodatkowania i wysokości należnego podatku za rok podatkowy, a także do uwzględnienia w ewidencji środków trwałych oraz wysokości niematerialnych i prawnych informacji niezbędnych do obliczenia wysokości odpisów amortyzacyjnych zgodnie z przepisami art. 16a-16m.

Ustalony zgodnie z zasadami rachunkowości wynik brutto nie jest równy dochodowi lub stracie oraz podstawie opodatkowania. Między dochodem a wynikiem finansowych brutto zachodzą różnice spowodowane tym, że (Winiarska 2006, s. 20):

- 1) w celu ustalenia dochodu uwzględnia się przychody, które nie kształtują wyniku brutto, gdyż w ogóle nie są ujęte w księgach (np. przychód z wynajmu nieruchomości udostępnionych nieodpłatnie) albo wpływają na kapitał (fundusze), (np. korekty błędów uznanych za podstawowe, popełnionych w latach ubiegłych);
- 2) wynik brutto kształtują przychody, które nie są przychodami dla celów podatkowych, lub które staną się nimi, ale w innym okresie;
- 3) wśród kosztów kształtujących wynik występują jeszcze takie, które zgodnie z ustawą o podatku dochodowym:
 - nie stanowią kosztu uzyskania przychodu i nigdy nimi nie będą,
 - staną się kosztami w okresach przyszłych lub były nimi w okresach wcześniejszych;
- 4) zgodnie z przepisami podatkowymi niektóre dochody są wolne od podatku.

Sposób ustalania podstawy opodatkowania wynika z ustawy z 15 lutego 1992 roku o podatku dochodowym od osób prawnych, natomiast sposób obliczeń – z formularza deklaracji podatkowej. Do tego też potrzebne są dane wynikające z ksiąg rachunkowych zgodnie z art. 24 ust. 5 ustawy o rachunkowości. Księgi rachunkowe powinny umożliwić zarówno sporządzenie sprawozdania finansowego, jak i deklaracji podatkowej.

W księgach rachunkowych powinny zostać wyodrębnione w szczególności:

- przychody i koszty związane z działalnością zwolnioną i pozostałą,
- przychody i koszty nieuznane przez prawo podatkowe,
- koszty bilansowe uwzględnione przy odliczeniu podstawy opodatkowania w postaci odliczeń od dochodu w ramach możliwych podatkowych limitów,
- przychody i koszty uznane wyłącznie przez prawo podatkowe,
- przychody z tytułu udziałów w zyskach osób prawnych,
- odpisy amortyzacyjne środków trwałych związanych z ulgami inwestycyjnymi.

Podstawowa stawka podatku dochodowego od osób prawnych ma charakter procentowy i wynosi 19% podstawy opodatkowania. W ostatnich dziesięciu latach stawki podatku zdecydowanie zmalały.

Podatek dochodowy od osób prawnych płacony jest w formie miesięcznych zaliczek. Zaliczki płacone są w terminie do 20. każdego miesiąca za miesiąc poprzedni. Od roku 2007 został zniesiony obowiązek składania deklaracji miesięcznych na podstawie których dokonano obliczenia zaliczek. Rozliczenie ostateczne podatku następuje na podstawie zeznania rocznego CIT-8. Zeznanie roczne o wysokości osiągniętego dochodu lub poniesionej straty należy złożyć do końca trzeciego miesiąca następnego roku i w tym terminie należy też wpłacić należny podatek (Etel i in. 2005, s. 22).

Przychody według prawa podatkowego

Inaczej niż w prawie bilansowym jest dokonywana klasyfikacja przychodów w prawie podatkowym (Olchowicz 2009, s. 232). Oznacza to, że część zapisów w systemie ewidencyjnym nie jest bezpośrednio uwzględniana w rachunku podatkowym, ale służy jako podstawa ustalenia czy prawidłowo uchwycono przedmiot opodatkowania. Ewidencja księgową powinna umożliwić uchwycenie różnic momentu uznawania przychodów i kosztów w rachunków wyników i w rachunku podatkowym. Pod względem wymagań przepisów podatkowych system ewidencji księgowej powinien zostać zmodyfikowany. Modyfikacje powinny polegać na:

- uszczegółowieniu danych zapisywanych na kontach poprzez wprowadzenie dodatkowych przekrojów analitycznych opartych na kryterium podatkowym;
- rozbudowie ewidencji pozabilansowej dla uchwycenia tych wielkości, które nie występują w rachunku wyników;
- uszczegółowieniu ewidencji przychodów i kosztów dla prawidłowego uchwycenia i udowodnienia związków przyczynowo-skutkowych;
- ewentualnym uszczegółowieniu ewidencji przychodów i kosztów dla sprostania dodatkowym obowiązkiem sprawozdawczym w przypadku transakcji z podmiotami powiązanymi.

Zgodnie z art. 12 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych przychodami podatkowymi są⁵:

- 1) otrzymane pieniądze, wartości pieniężne, w tym również różnice kursowe;
- 2) wartość otrzymanych nieodpłatnie lub częściowo odpłatnie rzeczy lub praw, a także wartość innych nieodpłatnych lub częściowo odpłatnych świadczeń, z wyjątkiem świadczeń związanych z używaniem środków trwałych otrzymanych przez samorządowe zakłady budżetowe w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych oraz spółki użyteczności publicznej z wyłącznym udziałem jednostek samorządu terytorialnego lub

⁵ Art. 12 Ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

- ich związków od Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków w nieodpłatny zarząd lub używanie;
- 3) wartość, umorzonych lub przedawnionych zobowiązań, w tym z tytułu zaciągniętych pożyczek (kredytów), których umorzenie nie wynika z bankowego postępowania, ugodowego postępowania upadłościowego oraz realizacji programu restrukturyzacji, z wyjątkiem umorzonych pożyczek z Funduszu Pracy, także wartość umorzonych lub przedawnionych środków na rachunkach bankowych;
 - 4) wartość zwróconych wierzytelności, które uprzednio, zgodnie z art. 16 ust. 1 pkt 25 lub 43, zostały odpisane jako nieściągalne lub umorzone i zaliczone do kosztów uzyskania przychodów;
 - 4a) dla uczestników funduszy inwestycyjnych – otrzymane dochody funduszu w przypadku, gdy statut przewiduje wypłacanie tych dochodów bez odkupywania jednostek uczestnictwa albo wykupywania certyfikatów inwestycyjnych;
 - 4b) dla zarządców przedsiębiorstw państwowych – wynagrodzenia z tytułu realizacji umowy o zarządzanie, w tym prawo do udziału w zysku przedsiębiorstwa;
 - 4c) wartość zwróconych wierzytelności wynikających z umowy, o której mowa w art. 17f, zaliczonych uprzednio do kosztów uzyskania przychodów na podstawie art. 17h;
 - 4d) wartość należności umorzonych, przedawnionych lub odpisanych jako nieściągalne w tej części, od której dokonane odpisy aktualizujące zostały uprzednio zaliczone do kosztów uzyskania przychodów;
 - 4e) równowartość odpisów aktualizujących wartość należności, uprzednio zaliczonych do kosztów uzyskania przychodów, w przypadku ustania przyczyn, dla których dokonano tych odpisów;
 - 4f) w przypadku obniżenia lub zwrotu podatku od towarów i usług lub zwrotu podatku akcyzowego zgodnie z odrębnymi przepisami – naliczony podatek od towarów i usług lub zwrócony podatek akcyzowy, w tej części, w której podatek uprzednio został zaliczony do kosztów uzyskania przychodów;
 - 4g) kwota podatku od towarów i usług⁶:
 - a) nieuwzględniona w wartości początkowej środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, podlegających amortyzacji zgodnie z art. 16a-16m, lub
 - b) dotycząca innych rzeczy lub praw niebędących środkami trwałymi lub wartościami niematerialnymi i prawnymi, o których mowa w lit. a,

⁶ Ustawa z dnia 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2011 r., Nr 74, poz. 397).

- w tej części, w jakiej dokonano korekty powodującej zwiększenie podatku odliczonego zgodnie z art. 91 ustawy o podatku od towarów i usług;
- 5) u ubezpieczycieli – kwota stanowiąca równowartość zmniejszenia stanu rezerw techniczno-ubezpieczeniowych, utworzonych zgodnie z odrębnymi przepisami⁷;
- 5a) równowartość rozwiązanych lub zmniejszonych rezerw, o których mowa w art. 16 ust. 1 pkt 27, zaliczonych uprzednio do kosztów uzyskania przychodów;
- 5b) środki zakładowego funduszu szkoleniowego, o którym mowa w art. 67 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2008 r., Nr 69, poz. 415, z późn. zm.), w części uznanej za koszt uzyskania przychodów:
- a) niewykorzystane w roku podatkowym, w którym zostały wpłacone do tego funduszu, lub w ciągu roku podatkowego następującego po tym roku,
 - b) wykorzystane niezgodnie z przepisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy lub przepisami ustawy o łagodzeniu skutków kryzysu ekonomicznego dla pracowników i przedsiębiorców,
 - c) w przypadku likwidacji funduszu szkoleniowego;
- 5c) w centrach badawczo-rozwojowych, o których mowa w ustawie z dnia 30 maja 2008 roku o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej (Dz.U. z 2008 r., Nr 116, poz. 730 oraz DZ.U. z 2010 r., Nr 75, poz. 473, nr 96, poz. 620 i nr 257, poz. 1726) – środki funduszu innowacyjności, o którym mowa w art. 21 tej ustawy:
- a) niewykorzystane w roku podatkowym, w którym zostały przekazane do tego funduszu, lub w ciągu roku podatkowego następującego po tym roku,
 - b) wykorzystane niezgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 21 ust. 8 ustawy z dnia 30 maja 2008 r. o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej,
 - c) w przypadku utraty przez podatnika statusu centrum badawczo-rozwojowego;
- 6) w bankach – kwota stanowiąca równowartość⁸:
- a) rezerwy na ryzyko ogólne, utworzonej zgodnie z ustawą z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2002 r., Nr 72, poz. 665, z późn. zm.), rozwiązanej lub wykorzystanej w inny sposób,

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

- b) rozwiązanych lub zmniejszonych rezerw, o których mowa w art. 16 ust. 1 pkt 26, zaliczonych uprzednio do kosztów uzyskania przychodów, z zastrzeżeniem ust. 4 pkt 15 lit. b;
- 7) nominalna wartość udziałów (akcji) w spółce kapitałowej albo wkładów w spółdzielni objętych w zamian za wkład niepieniężny w innej postaci niż przedsiębiorstwo lub jego zorganizowana część; przepisy art. 14 ust. 1-3 stosuje się odpowiednio;
- 8) wynagrodzenie podatnika otrzymane w wyniku umorzenia udziałów (akcji) objętych w zamian za wkład niepieniężny w postaci przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części;
- 9) w spółce podlegającej podziałowi, jeżeli majątek przejmowany na skutek podziału, a przy podziale – przez wydzielenie majątek przejmowany na skutek podziału lub majątek pozostający w spółce, nie stanowią zorganizowanej części przedsiębiorstwa – wartość rynkowa składników majątkowych przeniesionych na spółki przejmujące lub nowo związane ustalona na dzień podziału lub wydzielenia; przepisy art. 14 ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio;
- 10) przychody osiągnięte w związku ze zwrotem lub otrzymaniem pożyczki (kredytu), jeżeli pożyczka (kredyt) była waloryzowana kursem waluty obcej, w przypadku gdy⁹:
- a) pożyczkodawca (kredytodawca) otrzymuje środki pieniężne stanowiące spłatę kapitału w wysokości wyższej od kwoty udzielonej pożyczki (kredytu) – w wysokości różnicy pomiędzy kwotą zwróconego kapitału a kwotą udzielonej pożyczki (kredytu),
- b) pożyczkobiorca (kredytobiorca) zwraca tytułem spłaty pożyczki (kredytu) środki pieniężne stanowiące spłatę kapitału w wysokości niższej od kwoty otrzymanej pożyczki (kredytu) – w wysokości różnicy pomiędzy kwotą otrzymanej pożyczki (kredytu) a kwotą zwróconego kapitału.

W razie zwrotu części wierzytelności, o których mowa w ust. 1 pkt 4, przychód ustala się proporcjonalnie do udziału zwróconej części wierzytelności w jej ogólnej kwocie.

Przychód podatkowy powstaje z chwilą otrzymania pieniędzy lub wartości pieniężnych, ale w przypadku, gdy jest związany z działalnością gospodarczą przychód do celów podatkowych powstaje z chwilą, gdy jest należny (Wszystko o zeznaniach... 2006, s. 2). Przykładem przychodów faktycznie otrzymanych są otrzymane w danym roku podatkowym (Wolański 2003, s. 35):

- odsetki od kontrahentów, odsetki od lokat terminowych zgromadzonych na rachunkach bankowych,
- dotacje, subwencje,
- kary umowne,
- wynagrodzenia przysługujące płatnikom na podstawie przepisów Ordynacji Podatkowej,

⁹ Tamże.

- darowizny,
- składki członkowskie.

W wyżej wymienionych przypadkach w obrocie gotówkowym przychód powstaje w momencie wpływu pieniędzy do kasy, a w obrocie bezgotówkowym – z chwilą uznania rachunku bankowego. Przychodami, które dla celów podatkowych powstają z chwilą ich otrzymania są również przychody z tytułu różnic kursowych.

Do przychodów podatkowych wlicza się również wartość otrzymanych nieodpłatnie lub częściowo odpłatnie rzeczy lub praw, a także wartość innych nieodpłatnych lub częściowo odpłatnych świadczeń z wyjątkiem świadczeń związanych z używaniem środków trwałych otrzymanych przez:

- zakłady budżetowe,
- gospodarstwa pomocnicze jednostek budżetowych,
- spółki użyteczności publicznej z wyłączeniem udziałów jednostek samorządu terytorialnego i ich związków od Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub ich związków w nieodpłatny zarząd lub używanie.

Wartość rzeczy lub praw otrzymanych nieodpłatnie ustalana się (Wolański 2003):

1. jeżeli przedmiotem świadczeń są usługi wchodzące z zakres działalności gospodarczej dokonującego świadczenia –według cen stosowanych wobec innych odbiorców,
2. jeżeli przedmiotem świadczeń są usługi to według cen zakupu,
3. jeżeli przedmiotem świadczeń jest udostępnienie lokalu to wartość ustala się w wysokości równowartości czynszu ,jaki przysługiwałby w razie zawarcia najmu lokalu,
4. w pozostałych – na podstawie cen rynkowych stosowanych przy świadczeniu usług lub udostępnieniu rzeczy lub praw tego samego gatunku, z uwzględnieniem w szczególności ich stanu i stopnia zużycia oraz czasu i miejsca udostępnienia (Olchowicz 2009, s. 89).

Są one ujęte w księgach rachunkowych w zależności ,czy podlega on amortyzacji, czy nie:

- bezpośrednio jako przychody operacyjne,
- wstępnie jako rozliczenia międzyokresowe przychodów, które w następnych okresach zwiększają stopniowo, w ślad za naliczoną amortyzacją pozostałe przychody operacyjne.

Nieodpłatne świadczenia nie są określone w ustawie podatkowej. Art.12 ust. 6 i 6a określają zasady wyceny. Istotnym zagadnieniem ustalania przychodów w prawie bilansowym ,jak i podatkowym są przychody uzyskane w walutach obcych, z tytułu przeliczania różnic kursowych.

Przychody w walutach obcych przelicza się na złote według kursów średnich z dnia uzyskania przychodu, ogłoszonych przez NBP, czyli w dniu wysta-

wienia faktury i powstania należności. Moment uzyskania zapłaty w walucie obcej jest najczęściej innym dniem. Powstają wtedy różnice kursowe związane z transakcjami z kontrahentami zagranicznymi. Do przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej nie zalicza się (Olchowicz 2009):

- pobranych wpłat lub zarachowanych należności na poczet dostaw towarów i usług, które zostaną wykonane w następnych okresach sprawozdawczych, a także otrzymanych pożyczek i kredytów oraz zwróconych pożyczek, z wyjątkiem skapitalizowanych odsetek od tych pożyczek;
- kwot naliczonych, lecz nie otrzymanych odsetek od należności, w tym również od udzielonych pożyczek;
- zwróconych, umorzonych lub zaniechanych podatków i opłat stanowiących dochody budżetu państwa albo budżetów jednostek samorządu terytorialnego, nie zaliczonych do kosztów uzyskania przychodów;
- zwróconych innych wydatków, nie zaliczonych do kosztów uzyskania przychodów;
- zwróconych, umorzonych lub zaniechanych wpłat dokonywanych na PFRON na podstawie odrębnych przepisów, nie zaliczonych do kosztów uzyskania przychodów;
- przychodów, które w rozumieniu przepisów o ZFŚS zwiększają ten fundusz;
- kwoty stanowiącej równowartość umorzonych zobowiązań, w tym także umorzonych pożyczek (kredytów), jeżeli umorzenie zobowiązań jest związane z postępowaniem upadłościowym z możliwością zawarcia układu w rozumieniu przepisów prawa upadłościowego i naprawczego;
- zwolnionych od wpłat należności z tytułu podatku od towarów i usług oraz zwróconej różnicy podatku od towarów i usług, dokonywanych na podstawie odrębnych przepisów;
- przychodów z odpłatnego zbycia na podstawie umowy przewłaszczenia w celu zabezpieczenia wierzytelności, w tym pożyczki lub kredytu – do czasu ostatecznego przeniesienia własności przedmiotu umowy.

Z punktu widzenia ustawy o podatku dochodowym ważna jest data powstania przychodu. Za datę uznania przychodu uważa się, z pewnymi wyjątkami, dzień wystawienia faktury (rachunku), nie później jednak niż ostatni dzień miesiąca, w którym :

- wydano rzecz, zbyto prawo majątkowe,
- wykonano usługę, w tym częściowo wykonano usługę, jeżeli jej częściowe wykonanie stanowi wynikający z umowy lub z odrębnych przepisów tytuł do zapłaty,
- otrzymano zapłatę za wykonaną usługę lub świadczenie – w pozostałych przypadkach.

Za przychody z tytułu umów najmu, dzierżawy, leasingu lub innych umów o podobnym charakterze uważa się przychody należne określone na dzień, w którym należności wynikające z tych umów stają się wymagalne. W przy-

padku rozliczeń z tytułu należności wynikające z tytułu umów stają się wymagalne. W przypadku rozliczeń z tytułu:

- dostaw energii elektrycznej, ciepłej lub gazu przewodowego,
- świadczeń usług telekomunikacyjnych, radiokomunikacyjnych, z wyjątkiem usług opłacanych za pomocą żetonów(monet) lub kart, w tym telefonicznych,
- usług rozprowadzania wody, gospodarki ściekami oraz wywozu i unieszkodliwienia odpadów.

Za datę powstania przychodu należnego uważa się wynikający z faktury termin płatności, a jeżeli termin nie jest wskazany, ostatni dzień miesiąca, w którym wystawiono fakturę.

Różnice trwałe i przejściowe pomiędzy wynikiem rachunkowym a podatkowym

Obliczanie wyniku finansowego firmy, zgodnie z prawem bilansowym, często daje inną wartość niż wyliczanie go według prawa podatkowego. Jeżeli wynik rachunkowy jest wyższy bądź niższy niż wynik podatkowy, mamy wtedy do czynienia z różnicami dodatnimi lub ujemnymi. Biorąc pod uwagę kryterium czasu, różnice te mogą być trwałe lub okresowe.

Różnice trwałe (Walińska i in. 2011, s. 284) (stałe) między przychodami i kosztami według prawa bilansowego i podatkowego są nieodwracalne. Oznacza to, że określone koszty pomniejszające wynik finansowy nie są uznawane przez prawo podatkowe, powodując zwiększenie podstawy opodatkowania w stosunku do wyniku finansowego brutto. Z kolei przychody stanowiące przychody rachunkowe są wolne (zwolnione) od opodatkowania, czyli pomniejszają podstawę opodatkowania w stosunku do wyniku finansowego brutto.

Różnice okresowe między wynikiem finansowym i wynikiem podatkowym powodowane są tym, że odmienne są, według prawa bilansowego i podatkowego, momenty uznania danego przychodu za osiągnięty, a kosztu za poniesiony. Różnice te wyrównują się w następnych okresach. Dlatego trzeba dokonywać rozliczenia podatkowego w czasie (tzw. podatek odroczony).

Różnica okresowa dodatnia powoduje, iż podatek dochodowy naliczony od wyniku finansowego brutto (skorygowanego o różnice trwałe) jest wyższy niż bieżące zobowiązanie podatkowe podlegające w danym okresie zapłacie, czyli podatek księgowy jest wyższy od podatku fiskalnego.

Dodatnie różnice przejściowe (Borowska 2011, s. 165), czyli takie, które powodują powstanie kwot do opodatkowania uwzględnianych w toku ustalania dochodu do opodatkowania (straty podatkowej) w przyszłych okresach, gdy wartość bilansowa składnika aktywów lub pasywów zostanie zrealizowana

lub rozliczona; są to zatem różnice podlegające opodatkowaniu w przyszłych okresach.

W związku z występowaniem dodatnich różnic przejściowych tworzy się rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającej w przyszłości zapłaty z uwzględnieniem stawki podatkowej obowiązującej w roku powstania obowiązku podatkowego (tzn. w roku rozliczenia różnic przejściowych).

Do najczęściej występujących dodatnich różnic przejściowych należą:

- naliczone, lecz jeszcze nie otrzymane odsetki od należności z tytułu dostaw i usług; w księgach wykazywane są one na zasadzie memoriałowej, natomiast do celów podatkowych przyjmuje się te odsetki jako faktycznie otrzymane kasowo;
- naliczone, lecz jeszcze nie otrzymane odsetki od udzielonych pożyczek (zasada jak wyżej);
- dodatnie różnice kursowe, naliczone przy wycenie bilansowej środków pieniężnych i rozrachunków zagranicznych w walutach obcych;
- amortyzacja przyspieszona – to znaczy wtedy, gdy środek amortyzuje się przy zastosowaniu efektywnie wyższej stawki amortyzacji dla celów podatkowych niż bilansowych.

Różnica przejściowa ujemna (Frymark 2006, s. 454) oznacza, że podatek dochodowy naliczony od wyniku finansowego brutto (skorygowanego o różnice trwałe) jest w danym okresie niższy niż podatek dochodowy policzony od wyniku podatkowego.

Ujemne różnice przejściowe, które powodują powstanie kwot podlegających odliczeniu podatkowemu w toku ustalania dochodu do opodatkowania (starty podatkowej) w przyszłych okresach, gdy wartość bilansowa składnika aktywów lub pasywów zostanie zrealizowana lub rozliczona; są to zatem różnice potrącalne; nie są one kosztem uzyskania przychodu w bieżącym okresie w rozumieniu ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych.

W związku z występowaniem ujemnych różnic przejściowych tworzy się aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego. Ponadto tworzy się również aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego wynikające ze straty podatkowej możliwej do odliczenia, ustalonej z uwzględnieniem zasady ostrożności.

Do typowych ujemnych różnic przejściowych zalicza się (Frymark 2006):

- naliczone, lecz jeszcze nie zapłacone, odsetki od zaciągniętych pożyczek;
- naliczone, lecz jeszcze nie zapłacone, odsetki od zobowiązań z tytułu dostaw i usług nie płaconych w terminie;
- naliczone ujemne różnice kursowe powstałe przy wycenie bilansowej środków pieniężnych i rozrachunków zagranicznych w walutach obcych;

- amortyzacja spowolniona – to znaczy wtedy, gdy środek amortyzuje się przy zastosowaniu efektywnie niższej stawki amortyzacji dla celów podatkowych niż bilansowych;
- naliczone wynagrodzenia z tytułu umów zlecenia i umów o dzieło niewypłacone do dnia bilansowego.

Dodatnie różnice trwałe w przychodach oznaczają, że dane przychody są przychodami według prawa bilansowego, natomiast nie stanowią przychodów kształtujących podstawę opodatkowania według stawki ogólnej dla ustalenia wymiaru podatku dochodowego w danym roku obrotowym ani w żadnym innym. Z uwagi na to, że są to różnice trwałe (stałe) nie podlegają rozliczeniu w czasie. W księgach rachunkowych są to:

- przychody z działalności rolniczej, za wyjątkiem przychodów z działalności specjalnych produkcji rolnej oraz z gospodarki leśnej (art. 2 ust.1 pkt 1 updop);
- przychody uzyskane przez podatników mających siedzibę za granicą opodatkowane w sposób zryczałtowany;
- dywidendy i inne przychody z tytułu udziału w zyskach osób prawnych mających siedzibę na terenie RP, podlegających opodatkowaniu zryczałtowanemu w wysokości 19% uzyskanego przychodu (art. 22 ust. 1 updop);
- zwrócone podatki, opłaty i niezaliczone do kosztów uzyskania przychodów (art. 12 ust. 4 pkt 6a i 6b updop);
- odsetki otrzymane w związku ze zwrotem nadpłaconych zobowiązań podatkowych i innych należności budżetowych, a także oprocentowanie zwrotu różnicy podatku od towarów i usług w rozumieniu odrębnych przepisów (art.12 ust.4 pkt 7 updop);
- kwoty stanowiące równowartość umorzonych zobowiązań, w tym także z tytułu pożyczek (kredytów), jeżeli umorzenie zobowiązań jest związane:
 - a) z bankowym postępowaniem ugodowym w rozumieniu przepisów o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków lub
 - b) z postępowaniem upadłościowym z możliwością zawarcia układu w rozumieniu przepisów prawa upadłościowego i naprawczego lub
 - c) realizacją programu restrukturyzacji na podstawie odrębnych ustaw (art. 12 ust. 4 pkt 8 updop).

Podsumowanie

Rozważanie problematyki wyniku finansowego i wyniku księgowego przedsiębiorstwa wymaga spojrzenia na zagadnienia finansowe z perspektywy konkretnego podmiotu gospodarczego. Wiąże się to niewątpliwie z zastosowaniem odpowiednich przepisów prawa podatkowego i bilansowego.

Dochód ustalony zgodnie z przepisami podatkowymi stanowi podstawę naliczenia podatku dochodowego jako obowiązkowego obciążenia wyniku finansowego. Jest to wyraz polityki fiskalnej państwa i często nie odzwierciedla rzeczywistej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa.

Prawo bilansowe zobowiązuje jednostki do stosowania zasad rachunkowości w celu przedstawienia wyniku finansowego w wierny i rzetelny sposób, ujawnienia informacji o sytuacji majątkowej i finansowej. Zysk netto jest jedną z najważniejszych informacji o rentowności działalności gospodarczej oraz źródłem finansowania firmy.

Ze względu na odrębność prawa podatkowego i bilansowego niekiedy zdarza się, że wynik bilansowy jest jednocześnie wynikiem podatkowym. Może także zaistnieć sytuacja, że wynik finansowy brutto wykazany w rachunku zysków i strat będzie dodatni, a rok podatkowy będzie wykazywał stratę, bądź też odwrotnie – wynik finansowy brutto będzie ujemny, a podstawa do opodatkowania będzie dodatnia i firma będzie musiała odprowadzić podatek dochodowy.

Wynik finansowy brutto może istotnie różnić się od wyniku podatkowego; różnice te mogą wynikać z tego, że:

- niektóre koszty, które ujęto w księgach rachunkowych w danym roku obrotowym, nie są kosztami uzyskania przychodów w prawie podatkowym;
- niektóre przychody, które ujęto w księgach rachunkowych w danym roku obrotowym, nie będą uznane za przychody podatkowe;
- mogą wystąpić przychody, które są wyłącznie przychodami podatkowymi lub wyłącznie przychodami bilansowymi;
- do rozliczenia podatku CIT mogą być przyjęte przychody, które zaliczono do wyniku bilansowego w poprzednich latach obrotowych;
- do rozliczenia podatku CIT mogą być przyjęte koszty, które obciążały wynik finansowy w poprzednich latach obrotowych.

Rozwiązaniem dla właściwego odzwierciedlenia wpływu i znaczenia różnic w rachunku wyników i rachunku podatkowym jest właściwa interpretacja i klasyfikacja różnic między księgowymi a podatkowymi przychodami i kosztami.

Z punktu widzenia prawa bilansowego właściwa klasyfikacja różnic ma wpływ na prawidłowe ich ujęcie w sprawozdaniu finansowym, natomiast z punktu widzenia prawa podatkowego ujęcie operacji gospodarczych już zrealizowanych oraz tych planowanych będzie miało wpływ na ich rozliczenie w rachunku podatkowym oraz na ocenę opłacalności planowanych przedsięwzięć.

Bardzo ważnym elementem sprawozdania finansowego jest informacja dodatkowa, która uzupełnia rachunek zysków i strat o niezbędne i istotne informacje oraz objaśnienia (różnice między wynikiem finansowym a podatkowym), aby sprawozdanie finansowe przedsiębiorstwa jako całość rzetelnie

i jasno przedstawiało wynik finansowy jednostki. Zawiera również istotne informacje potrzebne do pełnej oceny sytuacji jednostki. Informację dodatkową obowiązkowo sporządzają wszystkie jednostki prowadzące księgi rachunkowe.

Bibliografia

- Borowska G. (2011), *Zasady rachunkowości*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A., Warszawa.
- Frymark I. (2006), *Rachunkowość przedsiębiorcy*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A., Warszawa.
- Olchowicz L. (2009), *Rachunkowość Podatkowa*, Difin, Warszawa.
- Poszwa M. (2007), *Zarządzanie podatkami w małej i średniej firmie*, C.H. Beck, Warszawa.
- Walińska E., Wencel A., Jurewicz A., Gad J. (2011), *Sprawozdanie finansowe według MSSF*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Winiarska K. (2006), *Rachunkowość zaawansowana*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
- Wolański R. (2003), *System podatkowy*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa im. R. Łazarskiego, Warszawa.
- Wszystko o zeznaniach CIT za 2005 r., Dodatek do „Gazety Podatkowej” nr 20 z dnia 9.03.2006.

Akty normatywne

- Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych z dnia 15 lutego 1992 r. (Dz.U. Nr 21, poz. 86 z późn. zm.).
- Ustawa o rachunkowości z dnia 29 września 1994 r. (Dz.U. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.).
- Kodeks spółek handlowych z dnia 15 września 2000 r. (Dz.U. z 2000 r., Nr 94, poz. 1037).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. *Ordynacja podatkowa* (Dz.U. z 2005 r., Nr 8, poz. 60, art. 6 z późn. zm.).

An analysis of differences between the accounting and tax result

Summary

The profit and loss account in books most often differs from the taxable result and, therefore, the book income tax is not the same as the amount of

the current tax liability. This issues from the tax law which otherwise than the balance-sheet law interprets the events taking place at the enterprise.

In her article, the author focused on characteristics, in particular, of the methods of setting the taxable result, on presentation of determination of revenues according the tax law, and on showing the permanent and temporary differences between the accounting and tax result.

Key words: revenues, profit and loss account in books, taxable result.

JEL codes: H2, H8

Artykuł nadesłany do redakcji w kwietniu 2015 roku.

© All rights reserved

Afiliacja:

dr Ludmiła Stemplewska

Europejska Uczelnia Informatyczno-Ekonomiczna w Warszawie

ul. Białostocka 22

03-741 Warszawa

tel.: 22 833 63 25

e-mail: L-Stemplewska@wp.pl